

ня 2008 р. № 42-06/7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://legalactivity.com.ua>. 3. *Паспорт* научної спеціальності 12.00.14 «Адміністративне право, фінансове право, інформаційне право» : Паспорта научних спеціальностей, розробані експертними радами Вищої аттестаційної комісії Міністерства в зв'язі з утвердженням приказом Міністерства освіти та науки Росії от 25 лютого 2009 г. № 59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vak.ed.gov.ru>. 4. *Паспорт* научної спеціальності 12.00.13 «Інформаційне право» : Приказ Председателя Высшей аттестационной комиссии Республики Беларусь от 10 декабря 2012 г. № 146 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vak.org.by>

УДК 342.922

О. С. ФРОЛОВ
І. В. ВАСИЛЬЄВ

ЗМІСТ ТА ОБ'ЄГ КОНЦЕПТУ «СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОВАРУШЕННЯ»

Визначені ознаки змісту та обсяг концепту «суб'єкт адміністративного правопорушення». Розглянуто підстави класифікації ознак змісту вказаного концепту та обгрунтовано нелогічність дефініцій окремих авторів. Обгрунтовано, що концепт «суб'єкт адміністративного правопорушення» має власний склад, визначено принципи його будови. Здійснена спроба довести абстрактний характер явища «суб'єкт адміністративного правопорушення». Запропоновані автентичні визначення термінів: «абстрактний суб'єкт адміністративного делікту», «ординарний суб'єкт адміністративного делікту», «спеціальний суб'єкт адміністративного делікту».

Ключові слова: склад делікту, суб'єкт делікту, ознаки змісту концепту «суб'єкт адміністративного делікту», обсяг концепту «суб'єкт адміністративного делікту».

Фролов А.С., Васильев И.В. Содержание и объем концепта «субъект административного правонарушения»

Определены признаки содержания и объем понятия «субъект административного правонарушения». Рассмотрены основания классификации признаков содержания указанного концепта и обоснована нелогичность дефиниций отдельных авторов. Обосновано, что понятие «субъект административного правонарушения» имеет собственный состав, определены принципы его строения. Осуществлена попытка доказать абстрактный характер явления «субъект административного пра-

---

© *ФРОЛОВ Олександр Семенович* – к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного адміністративного та фінансового права інституту права ім. В.В. Сташиса класичного приватного університету м. Запоріжжя.

© *ВАСИЛЬЄВ Ігор Васильович* – аспірант кафедри конституційного адміністративного та фінансового права інституту права ім. В.В. Сташиса класичного приватного університету м. Запоріжжя.

вонарушення». Предложены аутентичные определения терминов: «абстрактный субъект административного деликта», «ординарный субъект административного деликта», «специальный субъект административного деликта».

Ключевые слова: состав деликта, субъект деликта, признаки содержания понятия «субъект административного деликта», объем понятия «субъект административного деликта».

Frolov Oleksandr, Vasiliev Igor. Content and scope of the concept «subject of an administrative offense»

The article defines the features of the content and scope of the concept «subject of an administrative offense». Considered grounds of the feature classification and content of the concept and the illogicality of individual author's definitions is proved. Substantiated that the concept of «subject of an administrative offense» has its own composition and the principles of its structure are defined. An attempt is made to prove the abstract nature of the phenomenon of «subject of an administrative offense». There are offered authentic definition of the terms «abstract subject of an administrative tort», «ordinary subject of an administrative tort», «special subject of an administrative tort».

Key words: composition of the tort, the subject of the tort, signs of the content of «subject of administrative tort», the scope of «the subject of an administrative tort».

Відсутність чіткого теоретичного визначення кількості, сутності та ієрархії ознак змісту поняття «суб'єкт адміністративного правопорушення», некоректне визначення обсягу зазначеного концепту – призводить до плутанини в класифікації явища «суб'єкт адміністративного деликту» за умов видозміни ознак, що входять до його складу.

Принаймні протягом останніх двох століть у літературі з юриспруденції аналізу теоретичних конструкцій «склад правопорушення» та «суб'єкт правопорушення» приділяється велика увага. Підґрунтям для написання статті стали праці фахівців останніх двох століть з питань визначення суті й структури явищ «склад деликту» та «суб'єкт деликту». Це вчені XIX та початку XX сторіччя: А.Ф. Бернер, Л.С. Білогриц-Котляревський, О.Ф. Кістяківський, С.В. Познишев, В.Д. Спасович, М.С. Таганцев. Це роботи наших сучасників таких як: Ю.П. Битяк, Л.Р. Біла, С.В. Ващенко, Г.Г. Забарний, Є.В. Кириленко, С.В. Ківалов, А.Т. Комзюк, Кузнецова Н.Ф., Д.М. Лук'янець, Л.Д. Менів, О.І. Остапенко, В.Г. Поліщук, С.В. Слюсаренко, М.В. Співак, Ю.В. Тарасова, Телятицкая Т.В., В.В. Устименко, Ящук К.В. Крім того, логіка дослідження співвіднесена з працями В.О. Жерьобкіна та А.Є. Конверського.

Пропоноване дослідження базується на дослідженні проблем науки адміністративного права за допомогою інструментарію науки логіки. Авторам довелося працювати з терміном «поняття», і це поставило нас перед певною дилемою. З одного боку в науці існує таке явище, як «вкоріненість термінів», у нашому випадку це термін «поняття». Скажімо, у підручнику А.Є. Конверського «Логіка (традиційна та

сучасна)»¹, яким ми користувалися, слова «поняття», «понятійний» тощо вживаються 610 разів на 536 сторінок тексту. Серед навчальних посібників з «Адміністративного права», які ми опрацювали, термін «поняття», з його похідними, найчастіше вживають автори С.В. Ківалов та Л.Р. Біла² (163 рази на 312 сторінок тексту). З іншого боку українські мовознавці б'ють на сполох щодо систематичного невмотивованого вживання в новітніх українських наукових творах терміну «поняття» на позначку одиниці думки³. Ми розуміємо, що слово «поняття» є негодящою калькою російського слова «понятие», що воно не має в українській мові етимологічних коренів і, взагалі, не є питоמו українським. Тому, відштовхуючись від тези І.М. Літвінової, що «суттю концепт – явище того ж порядку, що й поняття»⁴, ми наскільки це можливо, використовували саме термін «концепт», зважаючи на його універсальність. Проте, коли, так званої, «вкоріненості терміну», було не уникнути, вимушено застосовувалося слово «поняття». Крім того зазначимо, що групи термінів: а) «склад делікту», «склад правопорушення»; б) «суб'єкт делікту», «суб'єкт правопорушення»; в) «суб'єкт адміністративного делікту»; «суб'єкт адміністративного правопорушення»; «суб'єкт адміністративного проступку»; – всередині окреслених груп ми застосовували як тогочні.

Студіюючи українські підручники з науки логіки, неодмінно знайдемо необхідні для проведення цього дослідження наріжні визначення. Наприклад, у А.С. Конверського йдеться про те, що: «За своєю логічною структурою поняття складається із: змісту і обсягу. Змістом поняття є сукупність ознак, на підставі яких узагальнюються і виділяються у понятті предмети певного класу. Обсягом поняття є множина предметів, кожний з яких є носієм ознак, що складають зміст поняття»⁵. В.О. Жерьобкін (прикро, що, пишучи на заголовному аркуші видання В.Є. Жеребкін, видавці викривляють прізвище та по-батькові вельмишановного Василя Овсійовича – О.Ф., І.В.) зазначає: «Будь-яке поняття має обсяг та зміст. Змістом поняття називається сукупність існуючих ознак предметів, відображених у понятті. Зміст поняття становлять ознаки, які відтворюють якість предмета і відрізняють його від інших схожих предметів. Обсяг поняття – це сукупність предметів або явищ, мислимих у понятті. Обсяг поняття становить коло предметів, на котрі поширюється дане поняття»⁶.

Перед тим як розглянути явище «суб'єкт делікту», необхідно з'ясувати його місце у концепті більшого ступеня узагальнення – як частини структури «склад делікту». Безперечно: «склад правопорушення» як об'єкт дослідження науки теорії права, «склад адміністративного делікту» як об'єкт науки адміністративного права, а також аналогічні поняття в інших галузевих юридичних науках, що займаються дослід-

женням окремих видів правопорушень – є узагальненими похідними від первісного концепту «склад злочину» утвореного у теорії та практиці кримінального права. Очевидною є й наступна теза: саме у галузях кримінального та адміністративного права, для притягнення особи до відповідальності, потрібна наявність повного набору елементів складу делікту. Віддаючи належне германській класичній правовій доктрині – праматері наших уявлень про склад делікту, процитуємо їхній коментар до сучасного кримінального кодексу Німеччини: склад – це уявна схема, а саме опис людської дії в його абстрактному понятті⁷.

Відтак у чому ж полягає прикладна цінність правового явища «склад правопорушення»? Як на наш погляд, це найбільш апробований інструментарій кваліфікації правопорушення і кращого в практиці юриспруденції не існує. У сучасному вигляді цю думку доцільно сформулювати наступним чином: склад правопорушення дозволяє визначити суть делікту у галузях кримінального та адміністративного права; склад правопорушення – це абстрактна наукова категорія; склад правопорушення – це формальна категорія, формальність якої полягає в отриманні знання на раніше встановлених та перевірених істинах.

Внаслідок усталеної в новітній історії права систематизації, юридична структура «складу делікту» утворюється чотирма групами юридичних фактів, що стосуються: об'єкту делікту та об'єктивної сторони; суб'єкту делікту та суб'єктивної сторони.

Єдність елементів складу правопорушення не виключає самостійного аналізу окремо взятої складової. Зупинимося на такій специфічній складовій, як суб'єкт правопорушення. Підмурком для побудови усіх уявних конструкцій складу злочину до початку ХХ сторіччя був саме суб'єкт делікту. Наприклад, такі апологети теорії «складу злочину» як А.Ф. Бернер, О.Ф. Кістяківський, С.В. Познишев визнавали саме цей елемент особливо важливим та брали його за основу конструкції (російською – ставили во главу угла – А.Ф., І.В.).

Наприклад у своєму підручнику з німецького кримінального права 1857 р. видання професор А.Ф. Бернер зазначає, що злочин, як діяння, припускає наявність: 1) суб'єкта, який чинить діяння, 2) об'єкту, на який діяння спрямоване, і 3) засобів, за допомогою яких суб'єкт діє на об'єкт⁸. В елементарному підручнику загального кримінального права 1891 р. видання, ординарний професор О.Ф. Кістяківський сформулював наступну думку: суттєво необхідні ознаки, з яких складається склад злочину, такі: а) суб'єкт злочину, або виконавець злочину; б) об'єкт, або предмет, над яким скоюється злочин; в) відношення волі суб'єкта до злочинної дії, або внутрішня його діяльність; г) сама дія та її наслідок, діло або зовнішня діяльність суб'єкта та її результати⁹. Згодом профе-

сор С.В. Познишев в основних началах науки кримінального права 1912 р. видання, зазначав: у кожному злочині можна розрізнити чотири суттєвих ознаки, що утворюють в сукупності так званий загальний склад злочину. Ознаки ці наступні: всякий злочин є діяння: 1) відомого суб'єкта, 2) що зазіхає на певний об'єкт, 3) протиправне і 4) винне¹⁰.

Предметом нашого дослідження є концепт «суб'єкт адміністративного правопорушення». Зазначимо, що це поняття споріднене з поняттям «суб'єкт злочину» в науці кримінального права та поняттями «склад правопорушення» і «склад делікту», що існують в науці теорії права. Тому, як здобутки так і проблеми у дослідженні явищ «суб'єкт делікту взагалі», «суб'єкт злочину» «суб'єкт адміністративного проступку», можна без особливих винятків поширювати та адаптувати на ці три галузі права.

В сучасній науковій та навчальній літературі з адміністративного права та адміністративної відповідальності є чіткі визначення поняття «суб'єкт адміністративного делікту». Наведемо декілька дефініцій цього терміну. Як зазначає А.Т. Комзюк «суб'єктом адміністративного правопорушення чинний кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КпАП)¹¹, визнає фізичну осудну особу, яка досягла на момент вчинення проступку віку, з якого настає адміністративна відповідальність¹². Є.В. Кириленко пише, що суб'єктом адміністративного проступку традиційно можна вважати особу, яка його вчинила, яка досягла певного віку та є осудною¹³. У О.І. Остапенка з цього приводу існує така думка: «суб'єктом адміністративного делікту може бути фізична особа, що дійшла шістнадцятирічного віку і до моменту вчинення делікту мала такий рівень свідомості, фізичного і психічного розвитку, які дозволяли їй вірно оцінити суспільну значущість і шкідливий зміст вчиненого делікту»¹⁴.

Діючий КпАП визнає суб'єктом проступку виключно людину (фізичну особу: або громадянина України, або іноземця, або особу без громадянства), а не підприємство, установу чи організацію (юридичну особу). Але поза межами КпАП в інших актах законодавства про адміністративну відповідальність суб'єктом адміністративного делікту визнається й юридична особа. Тобто правове явище «суб'єкт адміністративного проступку» має дуалістичну природу. Може саме через цю дуалістичність у чинному кодексі України про адміністративні правопорушення й відсутнє визначення концепту «суб'єкт адміністративного правопорушення». Замість нього законодавець використовує такі словосполучення як: «особа, що вчинила адміністративне правопорушення» (ст.8), «особа правопорушника» (ст.13), «порушник» (ст.22), «правопорушник» (ст.23), «особа порушника» (ст.33) тощо. Питання про відсутність нормативного закріплення терміну «суб'єкт адміні-

стративного правопорушення», щоправда без визначення мотивів такого стану речей, присутнє в роботах: Є.В. Кириленка¹⁵, С.В. Слюсаренка¹⁶, К.В. Ящука¹⁷.

Ми хотіли б звернути увагу на те, що суб'єкт адміністративного правопорушення, будучи складовою частиною та, маючи похідний характер, від більш загальної структури «склад адміністративного правопорушення», – являється тією ж самою сутністю прадавньої германської правової доктрини: а саме формальним, абстрактним явищем. Ми не зовсім згодні із судженням О.І. Остапенко, який зазначає, що «суб'єкт адміністративного делікту – це не абстрактно-юридичне поняття, що існує поза часом і простором, а особа, яка фізично існує і завдає своїми суспільно-небезпечними і шкідливими діями шкоди об'єкту посягання, діючи при цьому винно-навмисно або з необережності»¹⁸. Ми наполягаємо на тому, що суб'єкт делікту – це все ж таки абстрактна конструкція, оскільки не всяка особа, яка фізично існує і завдає своїми суспільно-небезпечними і шкідливими діями шкоди об'єкту посягання, відповідає ознакам змісту універсального концепту «суб'єкт делікту», а тим більше «прокрустовому ложу» суб'єкта конкретного делікту.

Доречно навести й наступний вислів Н.Ф. Кузнецової: Якщо склад злочину – законодавча абстракція, то чому при аналізі їх конкретних елементів та ознак – об'єкту, об'єктивної сторони, суб'єкту і суб'єктивної сторони складів ніхто не згадує про їх законодавчу абстрактність. Виходить, що система-склад – законодавча абстракція, а її підсистеми і елементи – реальні категорії. Це не узгоджується з концепцією систем і гносеологією¹⁹. Тому з позицій абстрактної сутності суб'єкту делікту, пропонуємо наступну його дефініцію. Суб'єкт делікту, в тому числі й адміністративного, – це абстрактний концепт, за допомогою ознак змісту якого, здійснюється ототожнення конкретного правопорушника на предмет відповідності певним загальним та спеціальним ознакам, з метою вирішення питання подальшого притягнення до юридичної відповідальності. Ми вважаємо, що відсутність правового закріплення у чинному КпАП терміну «суб'єкт адміністративного проступку» є наслідком абстрактності цього поняття. Проте відсутність такого закріплення не тягне за собою а ні матеріальних, а ні процесуальних наслідків щодо якості юридичної відповідальності.

Спершу ніж сформулювати ознаки, з яких формується зміст концепту «суб'єкт адміністративного делікту», ще раз нагадаємо постулати науки логіки, наведені у підручнику В.О. Жерьобкіна²⁰. Перший постулат: зі збільшенням змісту поняття зменшується його обсяг і зі збільшенням обсягу поняття зменшується його зміст. Тобто, чим більшу кількість ознак міститиме зміст концепту «суб'єкт адміністративного

делікту», тим на менше коло деліктів він буде поширюватися. Другий постулат: зміст поняття становлять ознаки, які відтворюють якість явища і відрізняють його від інших схожих явищ. Спираючись на цю тезу стверджуємо, що законодавець формує зміст абстрактної конструкції «суб'єкт адміністративного делікту» через її чотири складові ознаки, що визначені в окремих нормах діючого КпАП. Зміст абстрактного (ідеального) концепту «суб'єкт адміністративного делікту» – це чотиривимірна ієрархічна будова, синтезована у вигляді піраміди з наступних ознак: а) здійснення делікту фізичною особою, б) осудності, в) віку, г) статусу. Цю структуру логічно було б назвати складом абстрактного концепту «суб'єкт адміністративного делікту».

Першою ґрунтовною ознакою змісту ідеального концепту «суб'єкт адміністративного проступку» – є наступна аксіома: діючий КпАП визнає суб'єктом проступку виключно людину. Наприклад, такі атрибути норм загальної частини КпАП як: врахування особи правопорушника (ст.33); вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин (п.3 ч.1 ст.34); вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року (п.5 ч.1 ст.34); вчинення правопорушення в стані сп'яніння (п.6 ч.1 ст.35) тощо – притаманні виключно людині. Людина або ж фізична особа (у юридичній інтерпретації) – це: або громадянин України, або іноземець, або особа без громадянства).

Суб'єктом делікту може бути будь-хто з людей – це найзагальніша, найширша з ознак концепту «суб'єкт адміністративного делікту». Ця ознака утворена шляхом дихотомічного поділу (дихотомічний поділ полягає в тому, що обсяг поділюваного поняття поділяється на два протилежні поняття, одне з яких стверджує певну ознаку, а друге цю ознаку заперечує²¹). Результат цього поділу наступний: або делікт скоєно будь-ким з людей – або ніким [ні істотою, ні підприємством, установою чи організацією (юридичною особою)]. Ця ознака змісту концепту «суб'єкт адміністративного проступку» є константою, вона у незмінному вигляді входить до складу будь-якого суб'єкту адміністративного проступку.

Друга системоутворююча ознака змісту абстрактного концепту «суб'єкт адміністративного правопорушення» – це осудність правопорушника. Як зазначає А.Т. Комзюк, у законодавстві про адміністративні правопорушення, поняття осудності не розкривається, – але воно впливає з визначення неосудності, занотованого в ст.20 КпАП. Так, під неосудністю розуміється стан, в якому особа не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоща чи іншого хво-

робливого стану. З чого, можна зробити висновок, що осудність – це здатність особи усвідомлювати свої дії і керувати ними, а значить і нести за них відповідальність²².

Ознака «осудності» концепту «суб'єкт адміністративного делікту» також утворена шляхом дихотомічного поділу: фізична особа, як суб'єкт адміністративного правопорушення є або осудною – або неосудною. Також ця ознака змісту концепту «суб'єкт адміністративного делікту» є константою та у незмінному вигляді входить до складу будь-якого суб'єкту адміністративного проступку.

Третя ознака змісту ідеального концепту «суб'єкт адміністративного проступку» – це вік порушника. У ст.12 КпАП йдеться про мінімальний вік людини, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність: адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного проступку шістнадцятирічного віку. М.В. Співак вважає, що на думку законодавця саме при досягненні 16-річного віку молоді люди здатні повною мірою усвідомлювати, що таке адміністративне правопорушення, розуміти неприпустимість його вчинення і тому нести за нього особисту відповідальність²³.

Вважаємо, що мінімально допустимий 16-річний вік притягнення до юридичної відповідальності за скоєння адміністративної делікту, доцільно назвати базисною частиною цієї видозмінюваної ознаки змісту концепту «суб'єкт адміністративного проступку», оскільки існують й інші вікові обмеження щодо притягнення до адміністративної відповідальності, які не зазначені у діючому КпАП. Аналіз бланкетних норм особливої частини КпАП, наприклад, дотичних до сфери обігу зброї, що належить громадянам на правах власності, призводить до висновку, що адміністративна відповідальність, в окремих випадках, може наставати значно пізніше 16 років. Зокрема, органи внутрішніх справ дозволяють законно зберігати: холодну або пневматичну зброєю калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с – з 18 років; вогнепальну гладкоствольну мисливську зброю – з 21 року; вогнепальну нарізну мисливську зброю – з 25 років (ст. 191).

У випадку застосування віку людини, в якості ознаки змісту концепту «суб'єкт адміністративного правопорушення» здійснюється поділ за видозмінюваною ознакою. Вік адміністративної відповідальності за скоєння окремих видів правопорушень як класифікаційний рід може складатися з окремих видових таксонів: або 16-річна межа притягнення до відповідальності; або 18-річна; або 21-річна; або 25-річна тощо. Варіативність ознаки «вік порушника» звужує обсяг концепту «суб'єкт адміністративного правопорушення». Коло норм права особливої частини КпАП, де суб'єкт делікту для притягнення до адміні-

стративної відповідальності повинен досягти 25-річного віку буде незначним.

Четверта ознака змісту концепту «суб'єкт адміністративного делікту» – це певний статус фізичної особи (або громадянина України, або іноземця, або особи без громадянства) – цю рису доцільно було б назвати «статусною (кваліфікаційною)» ознакою суб'єкту правопорушення. За умов, так би мовити, «безстатусності», «безкваліфікаційності» суб'єкту адміністративного проступку законодавець вживає, такі прості (без додаткових кваліфікаційних ознак), терміни як: «громадянин» (ст.42); «особа» (ст.44); «фізична особа» (ст.163⁴). Відсутність у фізичної особи, що вчинила правопорушення кваліфікаційних статусних ознак – це базисна частина видозмінюваної ознаки «статус» змісту концепту «суб'єкт адміністративного делікту».

Зауважимо, що найбільша кількість варіацій змісту концепту «суб'єкт адміністративного делікту» утворюється за рахунок логічного видового поділу ознаки «статус». По-перше, терміни «особа», «громадянин» та «фізична особа» можуть вживатися у різних кваліфікованих словосполучах, що підкреслює вже відмінні статуси суб'єкту адміністративного делікту. Скажімо: «громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності» (ст.41); «особа, яка одержала дозвіл на випалювання рослинності» (ст.77¹); «фізична особа – власник об'єкту» (ст.101¹); «фізична особа – суб'єкт господарської діяльності» (ст.148²); «громадянин, який займається підприємницькою діяльністю» (ст.156¹); «фізичні особи, які використовують найману працю» (ст.165³); «фізична особа – підприємець» (ст.165⁴) тощо. По-друге, варіантність статусу суб'єкту делікту – породжується вживанням таких загальних понять як: «посадова особа» (ст.95); «керівник» (ст.163³); «службова особа» (ст.212⁹). По-третє, особливий статус суб'єкта проступку може визначатися й конкретними посадами: «капітан судна, особа командного складу судна» (ст.62); «капітан іноземного судна» (ст.207); «головний енергетик, головний механік, начальник цеху» (ст.101); «голова ліквідаційної комісії, ліквідатор» (ст.166⁶); «особа, відповідальна за додержання правил паспортної системи» (ст.199); «голова виборчої комісії» (ст.212¹⁷). По-четверте, винятковість правового статусу суб'єкту правопорушення може визначатися її професійною належністю або фахом: «творчий працівник засобів масової інформації» (ст.212⁹); «працівник торговельного підприємства» (ст.194); «працівник установи, відповідальний за охорону вогнепальної чи холодної зброї» (ст.195) тощо. По-п'яте, статусною ознакою суб'єкту правопорушення слід вважати «повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила злочин» (п.2 ч.1 ст.35). Й нарешті,

спеціальними кваліфікаційними ознаками суб'єкта делікту володіють особи, що мають додержуватись певних правил: «особа, щодо якої встановлено адміністративний нагляд» (ст.187); «громадянин, який має дозвіл органів внутрішніх справ на зберігання зброї» (ст.191). Чим більш варіативною є ознака «статус правопорушника», тим вужче обсяг поняття «суб'єкт адміністративного проступку», оскільки на менше коло деліктів воно поширюється. Наприклад, статусну ознаку «капітан іноземного судна» (ст.207) має суб'єкт тільки одного адміністративного делікту.

Можна зробити висновок, що такі ознаки змісту концепту «суб'єкт адміністративного проступку» як «вчинення проступку фізичною особою» та «осудність» є константами, вони мають незмінний характер і, оскільки розповсюджуються на всі, без виключення, делікти, зазначені в особливій частині КпАП – їх доцільно називати «загальними ознаками» змісту концепту «суб'єкт адміністративного проступку».

Натомість ознаки «вік» та «статус» мають видозмінний характер. І при побудові абстрактної конструкції концепту «суб'єкт адміністративного делікту» можуть використовуватися різноманітні варіації цих ознак. В цьому випадку конкретний суб'єкт адміністративного правопорушення за обсягом може поширюватися не на всі делікти особливої частини КпАП, а лише певне їх коло. Іноді ознаки «вік» та «статус» можуть бути настільки специфічними, що утворений ними суб'єкт адміністративного делікту може поширюватися лише на один склад адміністративного делікту, як у прикладах наведених вище. Такі ознаки концепту «суб'єкт адміністративного проступку» як «вік» і «статус» доцільно називати «спеціальними ознаками» змісту концепту «суб'єкт адміністративного проступку».

Чому ж доцільно називати ці ознаки спеціальними? По-перше, тому що на відміну від універсальних загальних ознак які є константами, спеціальні ознаки є видозмінюваними і їх можливі варіації у складі абстрактного концепту «суб'єкт адміністративного делікту» утворюють кожного разу іншу нову спеціальну комбінацію складу концепту «суб'єкт адміністративного делікту», яка відповідає конкретному делікту, зазначеному в особливій частині КпАП. По-друге, в аспекті семантики прикметник «спеціальний – це особливий, своєрідний, призначений для чогось»²⁴. Якщо це визначення модифікувати лише одним словом, то отримаємо наступну сентенцію: спеціальний – це своєрідний, призначений для конкретного чогось. Нарешті, по-третє, знову ж, так звана, «вкоріненість терміну». У кримінальному праві вже давно застосовується термін «спеціальний суб'єкт злочину».

Таким чином, ознаки змісту, з яких складається абстрактний концепт «суб'єкт адміністративного делікту» в залежності від їх інваріант-

ної або видозмінюваної суті можна поділити на загальні (інваріантні) та спеціальні (видозмінювані).

Відповідні думки, щодо найменування ознак змісту концепту «суб'єкт адміністративного делікту» можна простежити у працях вітчизняних вчених. Наприклад, Ю.П. Битяк зазначає наступне: «Ознаки, що характеризують суб'єкта проступку, поділяються на загальні і спеціальні»²⁵. У А.Т. Комзюка читаємо наступне: «Ознаки, які характеризують суб'єкта проступку, поділяють на загальні та спеціальні, причому перші властиві будь-якому суб'єктові»²⁶. І хоча при цьому йдеться про «ознаки суб'єкта проступку», а не про «ознаки змісту концепту суб'єкт проступку», суттєвого впливу на сенс зазначеного це не має.

Як було аргументовано вище, абстрактний склад концепту «суб'єкт адміністративного правопорушення» складається з чотирьох окремих ознак. В залежності від комбінації сукупності ознак утворюється склад конкретного суб'єкту адміністративного правопорушення. Можна сформулювати або «ординарний (простий) суб'єкт делікту» або «спеціальний (кваліфікований) суб'єкт делікту». Якщо до загальних інваріантних ознак змісту концепту «суб'єкт адміністративного правопорушення» додати, базисну ознаку «безстатусності» фізичної особи та базисну ознаку віку особи, то утвориться ординарний (простий, некваліфікований – назва принципового значення не має) суб'єкт адміністративного правопорушення. Якщо ж для притягнення до відповідальності будуть затребуваними спеціальні конкретні статусні ознаки чи певний, не шістнадцятирічний вік порушника, тоді утвориться спеціальний (кваліфікований, неординарний – назва принципового значення не має) суб'єкт адміністративного правопорушення.

Перейдемо до певної нелогічності видових назв, рекомендованих при класифікації концепту «суб'єкт адміністративного проступку». У навчальній та науковій літературі традиційно розрізняють або два або три види найменувань поняття «суб'єкт адміністративного проступку». Наприклад, С.В. Ващенко та В.Г. Поліщук²⁷, Г.Г. Забарний та Л.Д. Менів²⁸, Д.М. Лук'янець²⁹ визнають що суб'єкт адміністративного делікту може бути або «загальним», або «спеціальним». Натомість С.В. Ківалов та Л.Р. Біла³⁰, Т.В. Телятицька³¹, К.В. Ящук³² вважають, що суб'єкт адміністративного делікту має три види: «загальний», «спеціальний» та «особливий». Вважаємо, що вказані автори помилково поширюють властивості ознак змісту концепту «суб'єкт адміністративного делікту» на сам суб'єкт адміністративного делікту. Втім, якщо перелічені вище автори сповідують існування поняття «загальний суб'єкт адміністративного проступку», то нехай сформулюють відповідь на наступне питання: в чому полягає ознака загальності суб'єкту адміністративного проступку. За умови, що прикметник «загальний»

означає: «той, який стосується всіх, всього, поширюється на всіх, на все»³³.

Висновок, співвіднесений із назвою статті, матиме наступний вигляд. За змістом сукупності ознак абстрактний концепт «суб'єкт адміністративного правопорушення», як на наш погляд, матиме наступний вигляд: суб'єкт адміністративного проступку – це: 1) виключно фізична особа, яка вчинила цей делікт; 2) яка є осудною; 3) яка досягла певного віку, з котрого настає адміністративна відповідальність за цей проступок; 4) яка має базисний або спеціальний статус відповідний вчиненому проступкові. За обсягом концепт «суб'єкт адміністративного правопорушення», завдяки видозмінюваності окремих ознак, що утворюють його склад, має таку кількість комбінацій конкретних суб'єктів делікту, яка дозволяє охопити все коло адміністративних проступків, зазначених в особливій частині кодексу України про адміністративні правопорушення.

1. *Конверський А.С.* Логіка (традиційна та сучасна) [Текст]: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А.С. Конверський А.С. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 536 с. 2. *Ківалов С.В.* Адміністративне право України [Текст] : навчально-методичний посібник / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла; [вид. друге, перероб. і доп.]. – Одеса : Юридична література, 2002. – 312 с. 3. *Моргунок В.* Про невмотивованість українського терміна «поняття» на позначку одиниці думки [Текст] / В. Моргунок // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології». – 2012. – №733. – С.30. 4. *Литвінова І.М.* Поняття «концепт» у сучасному мовознавстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www-philology.univer.kharkov.ua/katedras/prof_sites/litvinova/litvinova_lect_4.pdf 5. *Жеребкін В.С.* Логіка [Електронний ресурс] / Жеребкін В.С. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/logika/logika_zherebkin_vye 6. Там само. 7. *Buchbesprechung: Strafgesetzbuch und Nebengesetze. Erläutert von Eduard Dreher, fortgeführt von Herbert Tröndle, 47., neubearb. Auflage (Beck'sche Kurz-Kommentare, Bd. 10), München, Beck 1995 – 1.812 S., Ln.U.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vdebooks.com/becksche-kurz-kommentare-bd-10-strafgesetzbuch-und-nebengesetze-PDF-4688400/> 8. *Berner Albert Friedrich.* Lehrbuch des deutschen Strafrechts. Leipzig, Bernhard Tauchnitz, 1857; русск. пер.: Учебник уголовного права : Часть общая. Части общая и особенная: С примечаниями, приложениями и дополнениями по истории русского права и законодательству положительному [Текст] : Т.1 / Бернер А.Ф.; прим. : Неклюдов Н. – С.-Пб.: Тип. Н. Тиблена и комп., 1865. – С. 338. 9. *Элементарный учебник общего уголовного права с подробным изложением начал русского уголовного законодательства : Часть общая* [Текст] / Кистяковский А.Ф., орд. проф. Ун-та св.Владимира, д-р уголов. Права; [3-е изд., печ. без перемен со 2-го]. – К. : Ф.А. Иогансон, 1891. – С. 265. 10. *Основные начала науки уголовного права : Общая часть уголовного права* [Текст] / Познышев В., проф. Моск. ун-та [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : А.А. Карцев, 1912. – С. 127. 11. *Кодекс України про адміністративні правопорушення* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=5&nreg=80731>

- 10 **12.** *Адміністративна* відповідальність в Україні [Текст] : навчальний посібник / за заг. ред. доц. А.Т. Комзюка ; [2-е вид., перероб. і доп.]. – Х. : Ун-т внутр. справ, 2000.– С. 21. **13.** *Кириленко Є.В.* Поняття та склад адміністративних правопорушень: запрошення до дискусії [Текст] / Є.В. Кириленко // Порівняльно-аналітичне право (електронне наукове фахове видання) : ДНБЗ Ужгородський національний університет. – 2013.– №3-1.– С. 221. **14.** *Остапенко О.І.* Адміністративна деліктологія: соціально-правовий феномен і проблеми розвитку [Текст] / Остапенко О.І.– Львів : Львівський інститут внутрішніх справ при Українській академії внутрішніх справ, 1995.– С. 198. **15.** *Кириленко Є.В.* Цит. праця. – С. 221. **16.** *Слюсаренко В.* Особливості настання адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства юридичними особами [Текст] / С.В. Слюсаренко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право». – Вип. 156. Збірник наукових праць.– К. : НУБПУ, 2010.– С.170. **17.** *Яцук К.В.* Суб'єктивні ознаки адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу [Текст] / К.В. Яцук // Митна справа.– 2013.– №5(89).– Ч. 2. – Кн. 1.– С.184. **18.** *Остапенко О.І.* Цит. праця. – С. 197. **19.** *Кузнецова Н.Ф.* Проблемы квалификации преступлений [Текст] : Лекции по спецкурсу «Основы квалификации преступлений» / Кузнецова Н.Ф. / Науч. ред. и предисл. академика В.Н. Кудрявцева.– М. : Издательский Дом «Городец», 2007. – С. 10. **20.** *Жеребкін В.Є.* Цит. праця. **21.** Там само. **22.** *Адміністративна* відповідальність в Україні [Текст] : навчальний посібник / за заг. ред. доц. А.Т. Комзюка ; [2-е вид., перероб. і доп.]. – Х. : Ун-т внутр. справ, 2000.– С. 21. **23.** *Співак М.В.* Проблемні питання адміністративної відповідальності неповнолітніх та осіб віком до 16 років за правопорушення в галузі охорони здоров'я населення [Текст] / М.В. Співак // Судова апеляція.– 2009.– №1(14).– С.17-22. **24.** *Куньч З.Й.* Універсальний словник української мови [Текст] / Куньч З.Й.– Тернопіль : Вид-во навчальної книги «Богдан», 2007.– С. 710. **25.** *Адміністративне* право України [Текст] : підручник для юридичних вузів і фак. / Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Гаращук та ін. ; за ред. Ю.П. Битяка.– Х., 2000.– С. 166. **26.** *Кириленко Є.В.* Цит. праця. – С. 21. **27.** *Ващенко В.* Адміністративне правопорушення: поняття, юридичний склад та характеристика [Текст] / С.В. Ващенко В., В.Г. Поліщук // Адміністративне право України : Підручник / за заг.ред. д.ю.н., проф. Коломоець Т.О. – К. : «Істина», 2008.– С.148. **28.** *Забарний Г.* Адміністративно-правова охорона прав споживачів [Текст] / Г. Забарний, Л. Менів // Право України.– 2009.– №1. – С. 29-40. **29.** *Лук'янець Д.М.* Особливості адміністративної відповідальності спеціальних суб'єктів [Текст] / Лук'янець Д.М. // Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. – Т. 1 : Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Видавництво «Юридична думка», 2004.– С. 452. **30.** *Ківалов С.В., Біла Л.Р.* Цит. праця. – С. 45. **31.** *Телятицкая Т.В.* О физических лицах как субъектах административных правоотношений и административной ответственности [Текст] / Телятицкая Т.В. // Управление в социальных и экономических системах : материалы XX международной научно-практической конференции, г. Минск, 20 мая 2011 г. / Минский ин-т управления.– Минск, 2011.– С.178. **32.** *Яцук К.В.* Цит. праця. – С. 184. **33.** *Куньч З.Й.* Цит. праця. – С. 277. □